

ДЬУЛУРҢАН

бэлиэ түгэн

Сөбөбүт уонна киэн туттабыт!

Х III сайынҥы Паралимпийскай оонньуу харбааһынна үрүн көмүс призера, аан дойду уонна Европа хас да төгүллээх чөмпүйүөнэ, спорт үтүөлээх маастара Анастасия Диодорованы улахан спортан үөрүүлээхтик атаарыы тэрээһинэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин Уопсастыбаннай палаататын мунньахтыыр саалатыгар ытылынна.

Билэргит курдук, Анастасия биниги билиилээх тустуукпут, нуруоттар икки ардыларынаабы кылаастаах спорт маастара Алексей Диодоров төрөппүт кыһа. Кыыс спорка сыстыгыта, спорду таптааһына барыта аҕатыттан саҕаламмыт буолуохтаах диэн сэрэйбит. Ол курдук, бэйэтин иннигэр сыал-сорук туруорунан, туох баар ыарахаттары барытын эрдээхтик туораан, тулуурдаабын, дыаныардаабын, кыайыыга дьулуурдаабын көрдөрдө диэн үрдүктүк сыаналыбыт.

Сүүрбэччэ сыл устата улахан спорт эйгэтигэр сылдьан, элбэх ситиһиилэннэ. Итинэн Анастасия Диодорова ыччаттарга, олохторугар ыарахаттары көрсүбүт дьонго үтүө холобур уонна киэн туттуу чабылхай быһыытын көрдөрөр.

Бу кэм устата Анастасия Диодорова төрөбүт Сахатын сиригэр олохтоохторун эрэ буолбакка, бүтүн аан дойду спорду сэнээрээччилэрин ситиһиилэринэн сөхтөрдө, ыгытатта. Кини улахан таһымнаах күрэхтэһиилэргэ ылбыт элбэх

ахсааннаах мэтээллэрэ быһа холоон 14 киилэ буолбуттара ханнык баҕарар кинини сөхтөрөр. Бу элбэх сыраллаах үлэттэн, дыаныардаах дьарыктан, үгүс көлөһүтүнэн ситиһиилибит наҕараадалар.

Бэлиэ түгэннэ хорсун кыһы эбэрдэли кэлбит Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана Айсен Николаев, бастатан туран, Анастасия Диодорова ылсыбыт дьыалатыгар бэринилээбин, характердаабын бэлиэтээтэ уонна кини тренеригэр, төрөппүттэригэр махтанна. Аны Анастасия иннигэр олох сана түһүмэҕэ арыллар. Олох салҕанар...

Айсен Сергеевич, Анастасия үрдүк таһымнаах спортсмен быһыытынан олоҕо ситиһиилээх буолбутун курдук, салгыы олоҕо-дьаһаҕа өссө таһаарылаах буоларыгар баҕарда. Итинэн биниги эйиэхэ өрүү күүскөмө, өйбүл буолуохпут диэн эрэннэрдэ. Үөрүүлээх түгэннэ Анастасияҕа СӨ Ил Дарханын уонна кини ийэтэ Людмила Николаевнаҕа СӨ Бырабыыталыстыбатын наҕараадаларын туттарда.

Тэрээһин улахан таһымнаабын туоһутунан Арасыйыа Паралимпийскай кэммитиэттэн анаан кэлбит Екатерина Пронина эбэрдэтэ буолла. Кини Анастасияны, тренерэ Наталия Степанованы эбэрдэлээтэ.

Ити курдук Анастасия Диодорованы улахан спортан үөрүүлээхтик атаарыыга, улахан экранна Арасыйыа Паралимпийскай кэммитиэтин салайааччыта Павел Рожков эбэрдэтэ көрдөрүллүбүтэ тэрээһини өссө кизгэтэн биэрдэ. Кини Анастасияны эбэрдэлээн туран, Саха сиригэр спортсменнара сыллата үрдүк көрдөрүүнү ситиһэллэрин, өрөспүүбүлүкэбэ доруобуйаларыгар хааччахтаах спортсменнары кытта үлэ үчүгүйдик ытылларын сыаналаата, итинэн Ил Дархан Айсен Николаевка махталын тиэрдибитин, саалаҕа мустубут дьон ытыстарын тыаһынан эбэрдэли көрүстүлэр.

Итини тэнэ эһиил 2025 сылга тахсыахтаах «Диодоровы» диэн уус-уран киинэ быһа тардыллан көрдөрүллүбүтэ тэрээһини өссө тупсаран биэрдэ. Манна даҕатан эттэххэ, Анастасия Диодорова аатынан «Хотугу долгун» диэн харбааһынна Бүтүн Арасыйытааҕы күрэхтэһии икки күн устата үрдүк тэрээһиннээхтик ытыллыбытын санатар тоҕоостоох.

Петр ПАВЛОВ.
Ааптар хаартыскаҕа түһэриитэ.

сонуннар ситимнэрэ

Наҕараадаламмыттары эбэрдэлибит!

Арасыйыа успуорка министирэ Михаил Дегтярев бирикээһининэн биһир дойдулаахтарбыт «Арасыйыа физическэй култуураҕа уонна успуорка туйгуннара» анал бэлиэтин наҕараадаламмыттары.

Ол курдук, манньк үрдүк наҕарааданан мас-рестлингэ дойду сүүмэрдэммит хамаандатын сүрүн тириэнэрэ Николай Константинов уонна СӨ физическэй култуураҕа, маассабай успуорка управлениетын дириэктэрин бастакы солбуйааччы Андрей Игнатьев бэлиэтэннилэр.

Наҕараадаламмыттары эбэрдэлибит!

Күүппүт күрэхтэһиибит чугаһаата

ССРС, РСФСР, Саха АССР үтүөлээх тириэнэрэ Дмитрий Петрович Коркин аатынан көңүл тустууга нуруоттар икки ардыларынаабы күрэхтэһии быйыл алтынны 19-20 күннэригэр буолар.

Беларусь, Болгария, Индия, Иран, Казахстан, Кыргызстан, Кытай, Монголия, Турция, Корея) уонна биллэн турар, Арасыйыа, Саха сиригэр чулуулара күөн көрсүөхтэрэ.

Билиэттэр — куйаар ситимигэр MOST сыһыарыыга, «Триумф» кассатыгар атыыланаллар. Кириин билиэттэринэн сыаналаах бириистэр оонньоохтара.

Билигин бу улахан таһымнаах түһүлгэбэ бэлэмнэни үлэтэ үгэннээн бара турар.

Күрэхтэһиигэ уонча дойду бөбөстөрө (Азербайджан,

«Дьулурҕан».

Андрей Донской кэриэһигэр...

Хабылык, хаамыска федерациятын төрүттээчи, XX үйэ 100 чулуу спортсменнарыттан биһирдэстэрэ, Саха АССР успуордун үтүөлээх маастара, успуорт пропагандиһа Андрей Иванович Донской кэриэһигэр анаммыт өрөспүүбүлүкэ чөмпүйүөннээтэ үрдүк таһымнаахтык ааста.

Нам улууһа толору хамаанданан кытынна. Түмүккэ Надежда Прокопьева бастакы, Рената Тимофеева иккис, Константин Шелковников үһүс миэстэлэри ылары ситистилэр.

Мунутуур кыайыылаах аатын иһин күрэххэ 22 дьахтар, 17 эр киһи кытынна. Кыайыылаабынан 3,02 бириэмэни көрдөрөн, Нам улууттан Рената Тимофеева тахсан, Андрей Донской дьэ

күргэнэ туруорбут бириһин тутта.

Хамаанданан түмүк: 1. Мэнэ-Хангалас, 2. Дьокуускай, 3. Үөһээ Бүлүү. Хамаандалар аны ахсынны орто СӨ федерациятын Кубогар көрсүөхтэрэ.

Маргарита ОХЛОПКОВА,
Нам улуунун сахалы остуол оонньоуларыгар федерациятын бэрэссэдээтэлэ.

түһүлгэ дуораана

Анал бойобуой дьайыы кыттыылаахтарыгар...

Дьокуускай. Анал бойобуой дьайыы кыттыылаахтарыгар уонна кинилэр дьэ кэргэттэригэр анаан Дуобат, саахымат өрөспүүбүлүкэтээби киинигэр нуучча дуобатыгар күрэхтэһии ыытылынна.

Тэрээһин үөрүүлээх аһыллытыгар анал байыаннай дьайыы бэтэрээннэрэ кытыннар, кинилэргэн Арасыйа Дьоруойдара Филипп Евсеев уонна Николай Евдокимов икки ардыларыгар матч оонньонно. Иккин даҕаны оҕо сылдьан оскуолаҕа дуобаттаабыттарын, успуорт бу көрүнүн билэллэрин көрдөрдүлэр, ол түмүгэр кыайыны Н. Евдокимов ситистэ.

Күрэхтэһии дьахталларга уонна эр дьонго биирдилээн бастыыр иһин буолла. Ол курдук, дьахталларга тоҕус киһи кыттыбытыгар, кыайыылаабынан 16 очукуолаах Татьяна Федорова табыста. Киниттэн үс очукуонан хаалан Марфа Алексеева иккис миэстэни ылла. Үһүс бириистээх миэстэҕэ 11 очукуолаах Полина Абрамова тигистэ.

Оттон эр дьонго барыта 18 дуобатчыт күөн көрүстэ. Онуоха түмүккэ 14 очукуолаах Михаил Копырин кыай-

да. Иккис миэстэни 10 очукуону хомуйбут Станислав Федоров ылла. Үһүс миэстэҕэ 9 очукуолаах Дмитрий Степанов табыста. Эмиэ итичэ очукуолаах Александр Петров хаачыстыбанан сабырыттаран төрдүс буолла.

Күрэхтэһии чэрчитинэн соторутаабыта аҕай дуобакка аан дойду уонна Арасыйа чөмпүйүөннэрэ буолан кэлбит Николай Стручков, Тунаара Федорова сеанстара тэрилиннэ.

Күрэхтэһии тэриллитигэр «Водоканал» тэрилтэ (генеральной дириэктэр А. А. Кырджасов), «Охотник на Ярославского» маҕаһын (дириэктэр А. П. Дарбасов), «Копиртехсервис» тэрилтэ (генеральной дириэктэр А. Т. Никифоров), «Цикл» тэрилтэ (генеральной дириэктэр Н. М. Данилов) күүскө, өйөбүл буолбуттарыгар тэрийээччилэр барҕа махталларын тирдэллэр.

«Дьулурҕан».

тус санаа

Олимпиецтарбытын атарахсытымыахха!

Дагестаннар көңүл тустууга олимпийскай чөмпүйүөннэрин, призёрдарын тэнэ, политической балаһыанньанан Олимпиадаҕа кыттыбакка хаалбыт бөбөстөрүн эмиэ чиэстээтилэр, харчынан ботуччу бириэмийэлээтилэр, бэлэх-туһах бөбө биэрдилэр.

Ити курдук Чечня уонна Хотугу Осетия өрөспүүбүлүкэлэрэ эмиэ бэйэлэрин спортсменнарын үөрүүлээхтик көрсүбүттэрин уонна наҕараадалаабыттарын туһунан социальнай сеттэргэ суруйдулар, көрдөрдүлэр аҕай. Оттон биһиги?

Дьинэ, түөрт сылга биридэ ыытыллар оонньууга кыттар кыахтаабыт Виктор Рассадина, Айаал Лазаревы, Владимир Егоровы, Георгий Окорокковы, Сардаана Трофимованы, кинилэр тириэньэрдэрин кытта көрсүһүнү тэрийиэххэ бара. Ону тэнэ олимпиец аатын ылан баран кыттыбатах тустууктук Арийаан Тютрин эмиэ умнулуо суохтаах дии саныбын. Кинилэри кытта көрсүһүү атах-бытах биирдилээн буолбакка, киин куоракка биир сиргэ, биир тэрээһингэ анаан буолара ордук этэ.

Биһиги да кыахтаах, спорду өйдүүр, сыаналыыр салайааччылар, энтузиастар бааллар дии. Хайаан даҕаны уруйдаан-айхаллаан, бэлэх-туһах биэриэххэ дьинэ буолбакка, омугу биир санааҕа түмүүгэ, спордунан дьарыктаанааччылары көбүлүүргэ, ыччаттары иитингэ-үөрэтиигэ сыаллаан тэрийиэххэ сөп. Ону хайдах баҕарар быһылаах гына тэрийэн ыгытаах сөп. Холубур, ыйыты — хоруй көрсүһүүтүн, эбэтэр оҕолорго анаан хаартыскаҕа түһүү, илии баттааһыны ылыы...

Итинник толкуйдаатаахха элбэх буоллаҕа дии. Уонна оттон олимпиецтарбытыгар болҕомто ууруу буолуо этэ буоллаҕа. Бу улахан түгэни таах хаалларымыахха. Атын дойдулартан кытыннар, мэтээл аҕалбатылар дьинэ атарахсытымыахха! Бары бэйэбит иитэн-үөрэтэн таһаарбыт спортсменнарбыт дии.

Олимпиец аатын ылыы хайдах курдук уустугун, ыараханын бэйэбит билэбит. Тустууктар Виктор Рассадина уонна Айаал Лазарев бэйэлэрин ыйааһыннарыгар аан дойду бизэс күүстээхтэрин ахсааныгар киридилэр. Бу мөлтөх көрдөрүү дуо? Марафонна Сардаана Трофимова элбэх күүстээх утарсааччыларын иннигэр түһэн, 14-с миэстэлэммитэ кэрэхсэнэр дии саныбын.

Бу этиини эһиги туох дии саныгыт? Успуорпугун салгыы сайыннараахха дири буоллаахха, манньык тэрээһин ыытыллара төһүү күүс эрэ буолуоҕа.

Петр ПАВЛОВ.

бу интэриэһинэй

Чэпчэки атлетикаҕа маннайгы маастар

Биир дойдулаахпыт спринтер Альберт Пласкеев Сэбиэскэй Сойуус чөмпүйүөнэ уонна призера этэ.

куорат сүүмүрдэммит хамаандатын чилиэнэ. Нөнүө сыл чэпчэки атлетикаҕа ССРС успуордун маастарын нуорматын толорбута. 100 миэтэрэ дистанцияны 10,5 сөкүүндэнэн сүүрбүтэ.

Ол курдук кылгас дистанцияҕа сүүрүгэ олус баҕалаах, устудьун Альберт Пласкеев салгыы дьарыктанан, Ленинград курдук дойду иккис улахан куоратыгар чэпчэки атлетика 100, 200 миэтэрэҕэ уонна эр дьон 4x100 м эстафетаҕа сүүрүүлэригэр куорат сүүмүрдэммит хамаандатыгар эрэллээхтик кирибитэ.

1956 сыллаахха атырдьах ыйын 5-16 күннэригэр Москваҕа сана тутуллубут В.И. Ленин аатынан Киин стадионна Сэбиэскэй Сойуус чэпчэки атлетикаҕа 28-с чөмпүйүөнэтэ ыытыллыбыта. Бу күрэх-

тэһии — ССРС норуоттарынын сайынны Спартакиада-тын чэрчитинэн ыытыллыбыта. Онно барыта 18 хамаанда, ол иһингэр Сойуус бары өрөспүүбүлүкэлэрэ итиннэ Москва уонна Ленинград куораттар кыттыны ылбыттара. Эр дьон эстафетанан 4x100 м сири сүүрүүлэригэр Ленинград хамаандата 41,6 сөк. кэлэн, үһүс бириистээх миэстэҕэ тахсыбыта. Хамаанда састаабыгар сүүрбүтүгэр (түһүмэхтэринэн): Леонид Григорьев, Альберт Пласкеев, В. Чахов уонна Вячеслав Бабляк.

1957 сыллаахха от уонна балаҕан ыйдарыгар Москваҕа эмиэ Киин стадионна дойду чэпчэки атлетикаҕа чөмпүйүөнэтэ буолбута. Бу күрэхтэһингэ Альберт Пласкеев сулустаах, улахан үөрүүлээх түгүннэрэ үүмүттэрэ. Ол курдук, кини 100 уонна 200 миэтэрэ сиргэ сүүрүүгэ иккиэннэригэр кыттан, үһүс бириистээх миэстэлэри ылаттаабыта. Ити дистанциялары туһааннаабынан 10,6 сөк. уонна 21,5 сөк.

түргэнник сүүрэн түмүктээбитэ. Оттон, эр дьон эстафеталарыгар 4x100 миэтэрэ дистанцияны Ленинград хамаандата 41,1 сөк. бириэмэни көрдөрбүтэ уонна чөмпүйүөнэтэ кыайыылаабынан тахсыбыта. Хамаанда састаабыгар Анатолий Лосев, Анатолий Жубляков, Эдвин Озолин уонна Анатолий Пласкеев кириэн сүүрбүтүгэр.

Онон, А. Пласкеев дойду сүүмүрдэммит хамаандатыгар кириэн, атын дойдуларга тахсан күрэхтэһэр кыахтаабыта. Кини барыта алта дойду успуорка аренагыгар араас таһымнаах күрэхтэһиилэргэ кыттыбыта биллэр. Ол курдук, Кытайга, Финдландияҕа уонна да атын дойдуларга тийэн күрэхтэспитэ биллэр.

1948-1954 сылларга Альберт Пласкеев Дьокуускайга оскуолаҕа үөрэнэр сылларыгар өрөспүүбүлүкэҕэ аатырбыт, Ленин уордыаннаах учуутал, спортсмен уонна сүүрүк Константин Евгеньевич Корякин салалтатынан эрчиллэн күүстээх сүүрүк, спортсмен буолбута. Констан-

тин Корякин күрэхтэһэр кэмигэр кылгас дистанцияларга Саха сирин элбэх төгүллээх чөмпүйүөнэ уонна рекордсмена этэ. Альберт Пласкеев үөрөнөр сылларыгар учуутала уонна тириэньэрэ таһымыннан, үөрэнээччилэр сайынны спартакиадаларыгар сүүрүүгэ кыайыылаабынан тахсыталаабыта. Үрдүкү кылаастарга үөрэнэ сылдьан саас аайы ыам ыйыгар Кыайы күнүгэр ыытыллар «Кыым» уонна «Социалистическая Якутия» хаһыаттар бириистэригэр Дьокуускай 9 №-дээх оскуолага куруук үчүгэй бэлэмнээх буолан бастыыра, соробор бириистээх миэстэҕэ тахсара. Арыт сылларга иккилии хамаанданы туруоран күрэхтэһэллэрэ.

Онон Альберт Пласкеев Саха сириттэн чэпчэки атлетикаҕа аан маннайгынан ССРС успуордун маастарын толорбут уонна эр дьон эстафетанан 4x100 м сүүрүүлэригэр Сэбиэскэй Сойууска чөмпүйүөннээбит сүүрүк буолар.

Виталий СЛЕПЦОВ.

ахтан, санаан аастахха

Карька — Лира — Күндээр

Хатас нэһилэгин хас да колүөнэ дьоно-сэргэтэ, Карька — Лира — Күндээр чабылхай, кылбар сүүрүүлэригэр улааппытгара. Биһиги аҕа саастаах дьоммут — эһээлэрбит, эбээлэрбит 1940 — 50 сыллардаахха Карька кылбаннатын сүүрэрин көрөн, супту түһэн кыайыы өрөгөйүн бэлэхтээбитин үгүстэ көрөн, айхаллаан кэллэхтэрэ.

Бу, хатастар киэн туттар, бастакы харангаччыбытын дьөһөгөй куттаах Иван Павлович Соболев аан бастаан көрөн-харайан, баайан, сүүрэр суолга таһаарбыта. 1947 сыллаах программа кэпсириинэн, бастаан утаа Карьканы Иван Павлович төрөһүт уола Володя сүүрдэрэ. Оччолорго эдэр, акка сыстаҕас уол ат үрдүттэн түспэтэ.

«Биһиги — хатастарбыт» дэттэрбитэ

Дьэ, Карькатын кытта үгүс кыайыыны ситиһэн, биир дойдулаахтарын үөрдүбүттэрэ да, биһиги хатастарбыт да дэттэрбиттэрэ. Оччолорго өссө Хатас сопхуос буола илик этэ, Каландрашвили колхоз аатын илдэ сылдыра. Эдэр, эрчимнээх Владимир Иванович аҕатыттан эстафетаны ылан, нэһилэгин аттарын баайытынан барар. Бэйэтэ ис-иһиттэн баҕалаах, эдэр уол бэйэтин курдук акка сыстаҕас, ат сүүрдүн баҕалаах биир дойдулаахтарын түмэр. Мордовской Василий, Андреев Юрий ат байыы умсугутуулаах үлэтигэр ылсаллар. Ити саҕана Каландрашвили колхоз сайдан, кэнээн Хатас сопхуос буола улаатар. Дириэктэринэн эдэр салайааччы Прасковья Федорова ананар.

Прасковья Павловна кэлээт, ат сүүрүүтэ сопхуос имиджевай политикатыгар көмөлөөх буолуо диэн, Владимир Соболевы өйүүр уонна сөбүлүүр дьарыга сайдарыгар кыах биэрэр. Инньэ гынан конюшня, күрүө-хаһаа тутулан, сэлиик хааннаах, саха тупсарыллыбыт сүүрэр аттарын түмэллэр. Манна бастаан-утаа Дьокуускайтан тренер Пупко сүбэһит-амаһыт буолар.

1960-с сыллар саҕаланыларыгар Заряд, Казбек, Пастух диэн сылгылар сүүрбүттэрэ. Онтон 1965 сылтан Рябчик, Баачагай, Ветерок, Красавчик, Луна диэн аттары сүүрэр суолга таһааран, «Хатас» сопхуос республика биир сүрүн хамаандатынан буолбута. Бу кэмнэ араас сылларга Воробьев Е. М. уонна Петров И. И. диэн дьон үлэлэһэ сылдыбытгара. 1967 сыл Канарейка, Начальник, Красотка сүүрэр суолга тахсаннар, кылбар кыайылары ситиспиттэрэ.

Урукку программаны көрдөххө...

Үстээх, сана саҕалыыр Канарейка ити сыл 800 миэтэрэ дистанцияны 58,2 сөкүүндэнэн кэлэн, оччолорго олус түргэн атахтаабынан аатырбыта. Салгыы 1200 миэтэрэ — 2 мүнүүтэ 10,6 сөкүүндэ көрдөрөн онтун бигэргэспитэ. Манна Кростока 3200 миэтэрэ 4 мүнүүтэ 11 сөкүүндэ бири-

хаанын тупсарыытыгар ылсар, доҕотторо Иннокентий Свинобоев, Истомин сүбэлэрин ылынан, 1973 сыллаахха Кучарка диэн бизни куорат ипподромугар киллэрэр. Онно нэдиэлэттэн ордук туран, Фариштан ууланар. Онон кэлэр сылыгар Лира төрүүр. Бу кэмнэ ат сүүрдүн баҕалаах элбиер. Саввин Николай Николаевич — Куолуустуур, Скрыбыкин Семен Николаевич, Скрыбыкин Дмитрий Кимович — Миичик, Пестерев Павел, Алексей Гаврильев — Сын Полка үлэлэхтэр.

Ат спордугар болҕомто ууруллубута

Оскуола оҕолоро да хаалсыбаттар. Соболев Вая, Мордовской Вая, Игнатьев

ник Попов Михаил Матвеевич, ис дуһатыттан сыстан биир эмиэ тутуах көмөлөһөөччү буола түспүтэ. Манна санаттахха, дириэктэр Прасковья Павловна Федорова салалтатынан ат сүүрүүтүгэр улахан болҕомто ууруллар буолбута. Конюшня да оччолорго тупсарыллан, республикаҕа биир бастыгынан биллэрэ. Кизн-куонг уйалардаах, биир кэмнэ 10 тахса сүүрэр сылгы кыстыыра. Атырдарынан Козырь, Мир сэлиик хааннаахтар тураллара.

Бу кэмнэ Нөмүгүттэн Реев Николай Федотович кэлэр. Эдэр уолу таба көрөн, ат сүүрүүтүгэр сыһыараллар, үөрэттэрэллэр. Радий Уваровский, Михаил Попов сүүрэнкөтөн Фасон диэн буденновский боруода атыырын аҕалан,

ка буоһаттараллар. Онтуларыгар сыыстарбаттар. Кэрэчээнэ, Күндээр утуу-субуу төрөөннөр, хатастары аатырдаллар. Лира саҕанааҕы кэми санаталлар. Кэрэчээнэ 3200 дистанцияҕа рекорд олохтуур, оччолорго 3 мүнүүтэ 50 сөкүүндэ түргэн бириэмэ этэ. Онтон Күндээр 2400, 3200 уонна 4800 миэтэрэлэргэ республикаҕа бастың көрдөрүүнү ситиһэн, аатырбыт Лираны кытта биир кэрдинскэ тахсар. Манна өссө 30 биэрэстэ сүүрүүнү кыайыт, рекорду олохтообут Казачогу аахтаахха, хатастар биир кэмнэ хастыы да рекордаах буолан тахсыбыттар. Бу саҕана Рейник, Развед, Рафит, Лирика, Разгон, Күндэли, Нынныырка, Тэтим, Роксана курдук аттардаах хатастар ханнык баҕарар сүүрүүнү киэргэтэллэрэ.

Манна Николай Федотовичка солбуллубат көмөлөһөөччүнэн, тутуах киһитинэн Анатолий Корякин — Рыбак тахсыылаахтык үлэлээбитэ. Ити кэмнээҕи ситиһиилэргэ Геннадий Петрович Пестерев — Канапай быһа сибээстээх. Айылҕаттан айдарыылаах сүүрдээччи, бастакы Дерби кыайылааҕа. Бу санаатахха, Геннадий Пестерев республика сүүрдээчилэриттэн биир бастакынан олус кылгас инһэҕэ көспүтэ. Онтон хас дьарык аайы чочуйан, кэлин сүүрдэригэр туһалаабыта. Биир сүүрүү күн сүүрбэччэтэ сүүрдэр суолга тахсан баран, биэтэҕэ 17 атын бастакынан аҕалбыта диэн кэпсээн баар.

1990-с сылларга Андрей Потапов, Егор Степанов, Александр Герасимов, Пантелеймон Мордовской — Панчо, Петр Пестерев, Илья Черноградский — Борооку, Руслан Пестерев ат миинсэн, сүүрдэн үлэлэспиттэрэ. Бэтинээр идэлээх Иван Мордовской акка сыстаҕаһа, аттары көрдөрөн, эмтэтэн элбэх сүүрүүлэргэ бэлэмнэн үлэлэспитэ. Николай Федотович тренер быһыытынан сайдан, ситиһиитэ элбээбитэ. Борофон, Хара, Суотту, Амма, Нөмүгү, Нам ипподромнарыттан илии тутуурдаах, өттүк харалаах төннөллөрө элбээбитэ. Хас да УАЗ массыына хаһаайытгара буолбуттара.

Манна Виталий Петров, оччолорго сана саҕалаан эрэр сүүрдээччи сатабылын, дьобурун көрдөрөн барбыта. Виталька таайдарын баган, Павел, Геннадий, Петр Пестеревтар курдук сылгыга сыстаҕаһа, сүрдээбин үчүгүйдик миинэрэ уонна сүүрдэр аттарын этинэн-хаанынан, өйүнэн-сүрээбинэн билэрэ. Билигин кини республикабыт биир бастың сүүрдээччитэ буола үүннэ. Ил Дархан бирийинин кыайылааҕа.

Михаил МОРДОВСКОЙ-Михута. Горнай, Бэрдьигэстээх.

▲ Аҕам Мордовской Василий Михайлович Козыры тутан турар.

мэтин эптэххэ, Владимир Соболев тренердээх хатастар олус күүстээх аттары сүүрэр суолга таһаарытгара көстөр. Алексей Георгиевич Алексеев-Амма Олөксөйө архыыбын программатын көрдөххө, бэс ыйын 10 күнүгэр 1967 сыллаахха бэрт сэдэх дистанцияҕа 1300 миэтэрэҕэ Канарейка уочараттаах кыайыытын ситиспит, көрдөрүүтэ — 1 мүнүүтэ 37,2 сөкүүндэ.

Владимир Иванович үлэтэ бу сылларга олус тахсыылаах, биир өссө кинини аатырдыбыт атыыра Козырь хас да дистанцияҕа республикаҕа быһый атахтаабынан аатырбыта. Кэлин атыыр буолан, ат сүүрүүтүн историятыгар аатын хаалларбыта. 1968 сылтан тренер быһыытынан Василий Мордовской үлэтин саҕалыыр. Оччолорго эдэр тренер сүүрэр ат

Ганя сылдыһаллара. Василий Михайлович Мордовской 1976 сыллаахха Лираны сүүрэр суолга таһааран, Дьокуускайга республика ипподромун рекордун тупсаран сүүрбэттэн тахса сыл аата ааттаммыта. 1977 сыллаахтан хатастар сүүрүк аттары Алексей Гаврильев салалтатынан дьарыктыыр буолбуттара. Лира, Канарейка, Алмаз, Буран, Налетчик, Искра, Ислан, Кумарка, Квадрат, Точка, Сардаана, Точка сүүрүүлэрин көрө хатастар ипподромна кутуллаллара.

Бу саҕана ат сүүрүүтүн «Хатас» сопхуос өттүттэн рабочком бэрэссэдээтэлэ Уваровский Радий Михайлович олус сэнээрэр буолан, баайар уолаттарга күүс-көмө буолара. Онтон сүөһү көрүүтүгэр сыһыарыллан үлэлиир зоотех-

бэрт үчүгэй төрүөҕү ылаллар. Дьулустаан, Күндэли, Звездочка бастың оҕолоро, туту бастыңнар кэжкэлэригэр киирэ түһэллэр. Бу кэмнэ Михаил Кимович Скрыбыкин — Мэхээ, Иннокентий Кондратьев, Егор Иванович Пермяков — Гуоһаампый, Михаил Мордовской — Танга, Михаил Федоров — Феш, Василий Высоких, Дмитрий Борисов — Мөлбүүрэ аттан түспэт оҕолор этэ.

Хатастар бастың сүүрүк аттара

Бу кэмнэ республика үрдүнэн элбэх ыраас хааннаах атырдар кэллэр. Онтон иккитэ Рапорт уонна Свисток 1981 сылтан Хатаска тураллар. Николай Реев, Михаил Попов сүбэлэһэн баран, баар-суох үчүгэй биэлэрин талан Рапорт-

ванчаары ооньюуларын көрсө

Үлэлээбит сылларым

Ол курдук, төрөөбүт улуу-старыгар спорт уонна физическэй култуура сайдыытыгар бэйэлэрин сэмэй кылааттарын киллэрсиптэ, 1966 сыллаахха Игидэй аҕыс кылаастаах оскуоланын бүтэрбит оҕолортон үс физиктуура учууталлара: Никифоров Константин Петрович, Сидоров Илларион Илларионович, Кычкин Николай Николаевич тустарынан билиһиннэриэхпин баҕарабыт.

Мин 1948 с. Большакова Мария Федотовна уонна Илларион Лазаревич Сидоровтарга, түөрт оҕолоох ыалга бастакы оҕонон төрөөбүтүм, Дэбдиргэбэ, Алексеевскай оройуонна. Кыра сааһым Кулаадаҕа ааспыт.

1966 сыллаахха Игидэй орто

Эһиил, 2025 сыл от ыйыгар Тааттаҕа спорт түрүт көрүнгүрүгү Манчаары ооньюулары ытыттылаахтара. Бу, түөрт сылга биридэ буолар улахан таһымнаах күрэхтэһиини көрсө "Дьулурҕанна" сырдаттыны салгыбыт.

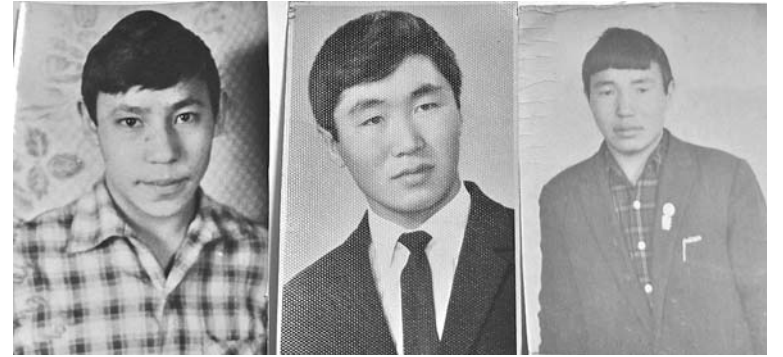
оскуоланын бүтэрэн баран, Дьокуускайдааҕы педагогическай училище физкултуурунай отделениеҕар туттарсан үөрэнэ кирибитим. 1969 с. училищени бүтэрэн — дойдубар Тааттаҕа, Харбалаах орто оскуоланын үлэбин саҕалаабытым.

1970–72 сс. Сэбиэскэй Аармыйа кэккэтигэр сулуспалаабытым. 1972–73 сс. Уолба аҕыс кылаастаах оскуоланын физрукунан аһаммытым. 1973–75 сс. Петр Алексеев аатынан сохуос 1-кы сүһүөхтээх комсомольскай тэрилтэтигэр балтараа сыл спорт инструкторынан үлэлээбитим. 1975–76 сс. Ытык-Күөл аҕыс кылаастаах оскуоланын физрукунан, черчение учууталынан ананан үлэлээбитим. 1976 сылтан Ытык-Күөл орто оскуоланын 46 сыл устата физрукунан үлэлээн баран, пенсияҕа тахсыбытым.

Ытык-Күөл орто оскуоланын үлэлиир кэммэр Егор Алексеевич Афанасьев дириэктэр, Николай Иванович Куличкин физрукунан үлэлиир сылдьаллара. Мин

гин олус истинник көрсүбүттэрэ. Николай Иванович биридэ үлэлиир сылларбытыгар аҕалы истин сыһыанынан, баай опытынан миигин элбэххэ үөрөспүтүм. Икки сменанан үлэлиир буоламмыт, секциялар, күрэхтэһиилэр кизэ хойукка диэри буолаллара. Урукку оҕолор физкултуура уруогун олус сөбүлүүллэрэ. Элбэхтик дьарыктанар, сүүрэр-көтөр этилэр. Секцияҕа эбии дьарыктанар оҕолор төрөспүтүгү кытта ыкса сибээстээхтик үлэлиирбит, ол да иһин буолуо, кизэ хойукка диэри секцияны, күрэхтэһиини ытыттытына, билигини эрэнэр буолан, долгуйбат этилэр.

Саас оскуоланын бары хайыһарды тахсыы, бэйэ-тэ бырааһыннык курдук буолара. Хайыһар суолун бастакы, иккис алааска ДТ-100 тракторынан сылдьан, олунуу ыйтан саҕалыбыт. Манна сыл айы оскуола хайыһарга хамаандатын оҕолору сулуу бэйэлэрэ биһигини кытта биридэ үөрөкөтө онорсоллоро. Бу алаастар-

га хайыһар трассатыгар икки өрөспүүбүлүкэтээби күрэхтэһи буолан ааспытын өйдүүбүн. Ол курдук, милииссийэ үлэһиттэрин хайыһарга күрэхтэһиитэ олус элбэх кыттааччылаах ааспыт. Трасса, тэрээһин үчүгэй буолан, улахан махталы ылбыһыт.

Маны таһынан, өрөспүүбүлүкэ учууталларын хайыһарга күрэхтэһиитэ буолбута, бары олус астынан, үөрэн барбыттара.

Урукку кэмгэ физкултуура саалыгар уонна спортивной площадкаҕа Николай Ивановичтынан араас эрчиллэр малы бэйэбит онорон туруорбуспут. Ону оройуоннааҕы үөрэх салаатын уонна үөрэх министристибэтин этиилэринэн, атын оскуола физруктарыгар анаан хас да семинары ыыппыһыт. Манна дьарыктаммыт, үөрэммит оҕолорум кэлин көрсөн, астына-дуоһуйа кэпсииллэр.

Үөрөспүт оҕолорбуттан элбэх оҕо физкултуура учууталынан, спорт араас эйгэтигэр үлэлиилэр: Харайданов Егор

Дмитриевич, Неустроев Алексей Александрович, Герасимова Мотрена Герасимовна, Сидорова Софья Григорьевна, Мальшев Егор Егорович, Савватеев Михаил Геннадьевич, Сидоров Андрей Прокопьевич уо.д.а.

Сорох үөрөспүт, эрчийбит оҕолорум, оскуола, улус чыһин элбэхтик көмүскээбит уолаттарым: Местников Николай Афанасьевич, Тарабукин Андрей Петрович, Васильев Алексей Николаевич, Дьячковский Алексей Прокопьевич, Павлов Егор Иннокентьевич уо.д.а. үөрэхтэрин бүтэрэн, өрөспүүбүлүкэбэ биллэр, убаастанар үлэһиттэр буолбуттарыттан астынабын.

Үөрөспүт-ниипит оҕолорум билигин даҕаны истин сыһыаннарыттан, махталларыттан олус үөрөбүн.

(Салгыта бэчээттэнэ).

Илларион СИДОРОВ,
педагогическай үлэ,
спорт бэтэрээнэ.

Мэнэ Хангалас үөрэҕириитин 150 сылыгар

Аркадий Алексеев — оҕо хараҕынан

1958–1959 үөрэх дьылыгар бэлэмнэни кылааска үөрэнэ киридим, ньолобуой кылаас дииллэрэ. Оччолорго 7 саастаах киһиэхэ барыта сонун. Бэйэ тигиитэ суумка, харандаас, аҕыйах тэтэрээт сыһа, кириэбэй саппыкы. Хаҕа, оскуола формата диин баара — кур, фуражка.

Ити сыл, ол аата, 1958 сыллаахха Майа оскуоланын бүтэрбит Аркадий Алексеевы Томтор сэттэ кылаастаах оскуоланын, оччолорго Мэлдьэхсигэ уруһуй, ырыа, физкултуура учууталынан аныыллар. Аркадий Михайлович үлэ үөһүгэр түһэр. Биһигини, ньолобуойдары үөрөспүтүн да иһин, оҕо киһи хараҕар тутта быраҕыллар этэ.

Арай биридэ көрдүм, саас дуу, күһүн дуу сылааска, оскуола таһыгар туруусуктаах маайканан эрэ сылдьар, маайката өссө суруктаах. Баччаҕа диэри таһында маннык тана сылдьар киһини түрүт көрбөтөбүм. Киһим аны айаас ат курдук, атаҕын иннинэн-кэннинэн тэбиэлэнэр, сороҕор ойоһонунан

Ааттаах, туспа суоллаах-истээх Аркадий Алексеевы билбэт, истибэтэх саха бука суоҕа буолуо. Мин, Петр Тихонов, Мэнэ Хангалас Томтор олохтооҕо 7 сааспар Аркадий Михайловичи бастаан көрбүтүм, ол маннык этэ.

сүүрэр. Эрчиллэр эбит. Ону билбэт ураанхай буоллабым.

Аны көпө диэни быраҕар, онтуката бэрт үөһэнэн тайаан, сороҕор тура түһэр, сороҕор от быһыһынан сурулуур. Аны диискэ диэни быраҕар, холоруктуу эргичийэр, эриллэ-эриллэ барар. Салгыы дьаадара диэни тамныыр, сыһааҕар сыһыары тутар, биридэ илиитин көнөтүк үөһэ тутар, эмиэ тэйиэккэлиир. Атыны да онороро, элбэхтэ хатылыһыра.

Мин көпө диэни тутан көрдүм, чэпчэки эбит, тутар сиринэн быаны эрийбиттэр, иннэ да кэннэ да уһуктаах, иннэ арыый синнигэс.

Учуутал диин билэбин. Оччолорго икки этээстээх кулууп дьибэ эмиэ үөрэнэрбит, интэрнээт диин эмиэ баара.

Аркадий Михайловичи олох оҕолор кус оҕотун курдук батыһа сылдьаллар, оҕолору эбии эрчийэр. Аны музыка, ырыа учуутала, кэнсиэр, үңкүү бөҕө, ыччаттары эмиэ үөрэтэр. Баян тыһа үчүгэй, кизэ хойукка диэри иһиллэр. Ырыа, тойук бөҕө.

Саас пионердар дружиналарын түмсүүтүгэр айылбаҕа табыстыбыт, Сууллар мыраанга тийдибит. Онно Аркадий Михайловичи үөрэххэ аҕаарабыт диин курдук өйдүүбүн.

Ол сыл Аркадий Михайлович

Москва куорат пединститут спорт факультетыгар кириэр. 1963 сыллаахха Москва куорат пятиборьеҕа чөмпүйүөнэ буолбута.

Аркадий Михайлович дьону-сэргэни кытта түргэнник уопсай тылы булара, биһиэхэ үлэлиир сылдьан фронтовик, "Кыһыл сулуус" уордхан кавалера, саха тылын учуутала Роман Степанович Атласов "Хайа, хаһан кэлэҕин?" диин ырыатыгар саха ыччата, дьоно-сэргэтэ сөбүлүүр, уос номоҕо буолбут ырыа матыыбын айан хаалларбыта.

Тоҕо маны мин суруйдум, түөстүм? Ыччаты маннык дьон итэллэр, личностар, кинилэр төһө өр үлэлээбиттэригэр тутулуҕа суох. Аркадий Михайлович сана оскуоланы бүтэрбит эдэр киһи баянист, мелодист, спортсмен, оһуоһунньук, маһынан араас оһуоһуктары уһанар, тренер...

Билигин да Аркадий Михайлович хаһан да Томтору быһа ааспат, кинини биһиги куруук үөрэ-көтө көрсөбүт, айар-тутар талааныгар сүгүрүйэбит.

Уһун дьоллоох олоҕу баҕарабыт.

Петр ТИХОНОВ,
Мэнэ Хангалас улуһун
Бочуоттаах гражданина,
олонхоһут, алгысчыт.

ааҕааччы санаата

Брюс Ли киинэлэрин сөбүлээн көрөрбүт

Брюс Лины, 1973 сыллаахха, олохтон туораабыт киһини, биһиги, 90-с сылларга, кыраныысса аһыллан, "видик" диэннэр үөдүйбүттэригэр, биридэ көрөн билбиһпит.

Сэбиэскэй кэмгэ биһиги кулууптарга индийскэй киинэлэр көрөрбүт. Онно охсуһуутугар сутуруктара, миэтэрэ анара тийэ илигинэ охтон түһэллэр тийэ илигинэ охтон түһэллэр уонна сыһаах тыһаах хаптаһыны таһыйар курдук тыастаах этэ. Онтон Брюс Ли киинэтэ барыта дьиннээх курдук. Омук сиригэр олох сайдыытын 90-с сылларга биридэ билбиһпит.

Брюс Ли 1940 сыллаахха Америка Холбоһуктаах Штаттарыгар Сан Франциско куоракка төрөөбүтэ. Линда диин сырдык ыраас хааннаах кыһыһы ойох ылан кыһаастаах уол оҕоломмуттара. Кыһа Шеннон, уола Брендон диин ааттаахтара. Брендон хойут улаатан баран, эмиэ киинэ артыһа буола үүммүтэ.

Биһиги сөбүлээн көрөр, номох буолбут Брюс Либыт киинэбэ эрэ оонһуур актер буолбатах, караҕыны, кунҕуну төрүттээбит, күрэхтэһиилэргэ да кытта сылдьыбыт спортсмен буолар. Кини айыт, баһылаабыт албастарын, истииллэрин кэнники Чак Норрис, Джеки Чан, Жан Клод Ван-дам, Стивен Сигал курдук актердар туттар этилэр.

Брюс Ли төһө да Америкаҕа төрөөтөр-үөскээтэр, кытай хааннааҕын иһин, кытайдар уруурҕаһан, бэйэлэрин киһилэринэн ааһан, көгөнөн былдьаһар да этилэр. Брюс Лины Кытай тренерэ дьарыктаабыт буолан, кистэлэн албастарын аһаҕастык атын омуктарга көрдөрдө диин, кытайдар сөбүлээбэт да этилэр. Брюс Ли айылҕаттан талааннаах буолан, сорох албастары бэйэтэ айбыта. Холубура, тарбаҕынан киһи түөһүн таарыйан туран, эмискэ ыһыһынан охсон, киһини тизэрэ биэрэн түһэрэр этэ.

Өрө ыстанан баран, салгыттан эргийэн үстэ-түөрт тэбэрэ, нунчактарынан теннистирэр, этэргэ дьылы, көтөн иһэр сахсырҕаны охсон, сутуругар сыһыарара. Ангар илиитинэн, икки тарбаҕынан сиртэн анһынара, тарбаҕынан кока кола баанкатын дьөлө охсоро. Оччолорго кока кола баанката ньалбаан этэ. Киинэбэ уһуларгыгар Брюс Ли олус түргэнник охсоро, ол иһин арыычча бытаардан усталлара. Кини илиитэ үөн тылын курдук элэнниирэ. Брюс Ли рекордун билигин ким даҕаны куюһара илик.

1990 сылларга Брюс Ли киинэлэрэ үөдүйүбүттэн, Россия киинэлэрин охсуһуутун тэннээн көрөн, сонһуйар эрэ этибит. Сүүрбэччэ сылынан, олохтон хаалан иһэрбитин билбиһпит. Сорох нэһиликтэргэ дьибэтээби төлөпүөн кириэ да илигинэ, омуктарга компьютер, сотовай төлөпүөн диин бэлиэр үөдүйбүт этэ.

(Салгыта бэчээттэнэ).

ОРОДЬУМААН.